

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.024.01.2019

Pan Cezary Ireneusz Nowosielski
Dyrektor Szpitala
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej
Wojewódzki Szpital Zespolony
im. Jędrzeja Śniadeckiego w Białymstoku
ul. M. Skłodowskiej-Curie 26, 15-950 Białystok

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/064 – Zapewnienie opiekunom pacjentów niesamodzielnych właściwych warunków pobytu w szpitalu

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Wojewódzki Szpital Zespolony im. Jędrzeja Śniadeckiego w Białymstoku ¹ , ul. M. Skłodowskiej-Curie 26, 15-950 Białystok
Kierownik jednostki kontrolowanej	Cezary Ireneusz Nowosielski, Dyrektor Szpitala ² od 1 sierpnia 2015 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zapewnienie warunków pobytu opiekunom dzieci w Szpitalu jako wypełnienie praw pacjentów niesamodzielnych do zapewnienia dodatkowej opieki pielęgnacyjnej. 2. Zapewnienie warunków pobytu opiekunom dorosłych pacjentów niesamodzielnych jako wypełnienie praw tych pacjentów do zapewnienia dodatkowej opieki pielęgnacyjnej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2020 (do 31 stycznia 2020 r.), z wykorzystaniem dowodów i danych dotyczących okresu wcześniejszego.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Adrian Gosk, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/152/2019 z 18 listopada 2019 r. (akta kontroli str. 1-3)

---

¹ Dalej: Szpital.

² Dalej: Dyrektor.

³ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, ze zm. Dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W Szpitalu w czasie największego obłożenia łóżek nie zapewniono warunków całodobowego pobytu w oddziale pediatrycznym opiekunów sprawujących dodatkową opiekę pielęgnacyjną nad dziećmi, wbrew postanowieniom rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą⁵ oraz art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta⁶. Z naruszeniem przepisów ww. rozporządzenia nie przygotowano też m.in. odrębnego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego dla opiekunów⁷ (co nakazywał Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Białymstoku⁸), pomieszczenia higieniczno-sanitarnego przystosowanego dla osób niepełnosprawnych, przeszkleń ścian i drzwi w celu obserwacji dzieci młodszych, izolatki, odpowiedniej wentylacji i właściwego ustawienia części łóżek, a jedna z sal łóżkowych była przechodnia. Usterki były związane ze zlokalizowaniem oddziału od września 2019 r. w siedzibie tymczasowej, która ma być użytkowana do końca 2020 r.

Zapewniono zaś odpowiednie warunki dziennego pobytu opiekunów pacjentów w badanych oddziałach dla dorosłych⁹ i w Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym¹⁰ (przy czym wywieszona w ZPO informacja o braku możliwości odwiedzin wieczorem mogła ograniczać czas kontaktu osobistego z pacjentami). Obsada pielęgniarska na wszystkich badanych oddziałach i w ZPO spełniała wymogi rozporządzeń Ministra Zdrowia¹¹, zapewniono porządek i bezpieczeństwo, a wyniki badania kwestionariuszowego NIK, brak innych skarg i pozytywne wyniki badań satysfakcji pacjentów wskazują, że opiekunowie nie musieli wyręczać w obowiązkach personelu medycznego lub interweniować ws. wykonywania czynności pielęgnacyjnych. Po 3 lipca 2019 r. kosztami pobytu nie obciążano opiekunów przebywających w Szpitalu całodobowo. W lokalach Szpitala nie udostępniono jednak (na trwałym nośniku) informacji o opłatach za pobyt opiekunów, w tym o nieponoszeniu tych opłat przez opiekunów pacjentów małoletnich i z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Ponadto na Oddziale Pediatrii i w ZPO na opaskach pacjentów umieszczano ich imię i nazwisko, co umożliwiało identyfikację pacjentów przez osoby nieuprawnione, a tym samym stanowiło naruszenie art. 36 ust. 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej¹².

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. poz. 595, zał. nr 1, cz. V ust. 8 i 10. Dalej: *rozporządzenie ws. pomieszczeń i urządzeń z 2019 r.*, obowiązujące od 1 kwietnia 2019 r.

⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 1127, ze zm. Dalej: *ustawa o prawach pacjenta*.

⁷ W związku z korzystaniem przez opiekunów z tych samych pomieszczeń co pacjenci, w dniu o największym obłożeniu z dwóch natrysków korzystały aż 34 osoby.

⁸ Dalej: PPIS w Białymstoku, który nadzorował Szpital.

⁹ Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej oraz Oddziale Wewnętrznym i Gastroenterologii.

¹⁰ Dalej: ZPO. W badanych oddziałach i ZPO opiekunowie nie przebywali całodobowo.

¹¹ Przy czym po kontroli PPIS z 2019 r. Dyrektor zadeklarował ponowne ustalenie norm zatrudnienia do 31 marca 2020 r.

¹² Dz. U. z 2018 poz. 2190, ze zm. Dalej: *ustawa o działalności leczniczej*.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Zapewnienie warunków pobytu opiekunom dzieci w Szpitalu jako wypełnienie praw pacjentów niesamodzielnymi do zapewnienia dodatkowej opieki pielęgnacyjnej

Opis stanu faktycznego

1.1. W okresie objętym kontrolą małoletnich pacjentów niesamodzielnymi hospitalizowano na Oddziale Pediatry i Neurologii Dziecięcej¹⁴. Ustalone przez Dyrektora zasady pobytu opiekunów i odwiedzających¹⁵ zapewniały wypełnienie praw pacjentów przewidzianych w art. 33-34 *ustawy o prawach pacjenta*, ww. zasady dopuszczały jednocześnie możliwość ograniczenia odwiedzin małoletnich pacjentów zgodnie z art. 5 tej ustawy, tj. ze względu na zagrożenie epidemiologiczne lub bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów. Sprawowanie opieki przez rodzica/opiekuna (ze względu na warunki lokalowe zalecono przebywanie z dzieckiem jednej osoby) przewidziano całodobowo, a rekomendowanymi godzinami odwiedzin dla pozostałych osób były godziny między 12:00 a 18:00. Wskazano, że „nie zaleca się odwiedzin pacjentów przez dzieci poniżej 12 roku życia”, gdyż jak wyjaśnił Dyrektor w wieku tym znacznie zwiększone jest ryzyko przenoszenia chorób z pacjentów na osoby z zewnątrz i odwrotnie. Wg Dyrektora w indywidualnych przypadkach zawsze była jednak możliwość odwiedzin nawet przez osoby poniżej 12 lat. W okresie objętym kontrolą na Oddziale nie wprowadzano formalnych ograniczeń odwiedzin ze względów epidemiologicznych.

Dodatkowo informacja o „obowiązках pacjentów / rodziców / opiekunów” uwzględniała m.in. nienaruszalność praw i bezpieczeństwa innych pacjentów oraz kwestie używania wyposażenia spoza Szpitala. i tak: 1] opiekunów zobowiązano do stosowania się do zaleceń lekarzy i pielęgniarek oraz korzystania wyłącznie z łazienki i toalety przeznaczonej dla osób odwiedzających (przeprowadzone w trakcie kontroli NIK oględziny Oddziału wykazały brak takich pomieszczeń, co omówiono szerzej w punkcie 1.2), 2] osoby odwiedzające zobowiązano do: „niemanipulowania przy aparaturze i urządzeniach medycznych, elektrycznych, gazowych, wentylacyjnych i grzewczych” oraz „taktownego zachowania się wobec innych pacjentów”, a także przestrzegania zakazu używania wyrobów tytoniowych, napojów alkoholowych, narkotyków i środków odurzających. Zabroniono też „wprowadzania wózków dziecięcych, chodzików, itp.”, a przechowywanie podpisanej żywności dopuszczono wyłącznie w przeznaczonych do tego lodówce. Ww. informacja przewidywała także, że na salach zabronione jest używanie urządzeń elektrycznych (grzałek, czajników, suszarek, itp.), a pacjentów nie powinny odwiedzać „osoby z infekcjami dróg oddechowych lub z podejrzeniem choroby zakaźnej”. Zgodnie z art. 11 ust. 1 i 3 *ustawy o prawach pacjenta*, informacje o tych prawach i ww. zasady udostępniono w lokalu Szpitala – w miejscu ogólnodostępnym, tj. na tablicy informacyjnej Oddziału i stronie internetowej Szpitala.

Od czerwca 2018 r. Szpital posiadał także procedurę wewnętrzną PP10 – *Sprawowanie opieki nad pacjentem przez rodzinę i osoby bliskie*. Przewidywała ona m.in., że:

- rodzina i bliscy pacjenta mogą sprawować stałą opiekę po wcześniejszym uzgodnieniu jej zakresu z personelem medycznym oddziału,
- opieka nad pacjentem obejmować miała współdziałanie w: 1] wykonywaniu podstawowych czynności higieniczno-pielęgnacyjnych, 2] pomocy w karmieniu, podawaniu płynów, 3] zaspokajaniu potrzeb psycho-społecznych i duchowych, 4] utrzymaniu porządku w szafce przyłóżkowej,
- rodzina i bliscy pacjenta powinni: 1] uszanować innych pacjentów na sali, 2] nie wyrażać opinii o ich stanie zdrowia, 3] opuszczać salę chorych na czas

¹³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹⁴ Dalej też: „Oddział Pediatry”.

¹⁵ Zarządzenie nr 7/2019 Dyrektora Szpitala z dnia 22 stycznia 2019 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu Oddziału Pediatry i Neurologii Dziecięcej Szpitala.

- wykonywania czynności medycznych przy innych pacjentach, 4] wzywać personel medyczny w razie zaobserwowania niepokojących objawów u innych pacjentów,
- sprawujący opiekę nad pacjentem powinni także zostać przez personel Szpitala poinformowani (ustnie) o zakazie: 1] podawania niezaakceptowanych leków, suplementów diety, ziół i produktów żywnościowych, 2] stosowania własnych maści, okładów, zasypek itp.

W odniesieniu do Oddziału Pediatrii dodatkowo przewidziano rozszerzony („czynny”) udział rodziny i bliskich w pielęgnowaniu pacjentów. (akta kontroli str. 139-143, 215-240)

1.2. W związku z kompleksową modernizacją stałej siedziby Oddziału Pediatrii, od 12 września 2019 r. mieścił się on w siedzibie tymczasowej, w której przygotowano 25 łóżek dla pacjentów. Od września do grudnia 2019 r. przebywało w nim od 28 do 54 opiekunów. Jednocześnie na Oddziale było: w grudniu od 3 do 15 opiekunów, we wrześniu od 3 do 12, zaś w listopadzie od 3 do 10 i w październiku od 1 do 9 opiekunów. W obecnej siedzibie Oddziału pacjentom i opiekunom¹⁶ zapewniono następujące warunki pobytu:

- w pięciu salach łóżkowych¹⁷, w tym jednej przechodniej, było razem 10 dodatkowych rozkładanych foteli umożliwiających nocleg¹⁸ (wraz z pościelą). Tym samym przy pełnym obłożeniu nie zapewniono części opiekunów miejsca do spania (potwierdzała to skarga opisana w punkcie 1.6) – co przedstawiono poniżej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Liczba miejsc do siedzenia (rozkładanych foteli i krzesel) była co najmniej równa liczbie łóżek pacjentów,
- opiekunom nie zapewniono osobnego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego, wymaganego przez Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Białymstoku, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,
- oba pomieszczenia higieniczno-sanitarne (z wejściem z korytarza¹⁹) wyposażone były m.in. w umywalkę, miskę ustępową i natrysk²⁰. Pomieszczenia te: 1] zapewniały możliwość nieskrępowanego skorzystania, bez ewentualności wtargnięcia innej osoby (była możliwość zamknięcia drzwi od środka), 2] były odpowiedniej wielkości (jednocześnie mógł w nich przebywać opiekun z dzieckiem), 3] były wyposażone m.in. w dozowniki z mydłem w płynie, pojemniki z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte, 4] były w dobrym stanie technicznym i higienicznym (nie stwierdzono uszkodzeń ścian, armatury lub innych urządzeń). Żadne z pomieszczeń nie było jednak przystosowane dla osób niepełnosprawnych, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,
- w dwóch (z pięciu) salach łóżkowych zapewniono odpowiedni dostęp do wszystkich ustawionych tam łóżek pacjentów, zaś w trzech pozostałych salach tego nie zapewniono, gdyż łącznie osiem łóżek nie było dostępnych z trzech stron – co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,
- każda z czterech sal łóżkowych z wejściem z korytarza miała umywalkę z ciepłą i zimną wodą, dozownik z mydłem w płynie, pojemnik z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte. Wyposażenia takiego nie było w sali zlokalizowanej za jedną z tych sal (salą przechodnią) – sprawy te opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,
- na Oddziale nie było: 1] izolatki, 2] zespołów sal ze służą umywalkowo-fartuchową (nie wyodrębniono też odcinków dla dzieci młodszych i starszych), 3] dezynfektora w brudowniku i wentylacji mechanicznej (co szerzej opisano w punkcie 1.3) – sprawy te przedstawiono w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,
- nie było przeszklonych ścian oddzielających pokoje łóżkowe dzieci młodszych, między tymi pokojami a punktem pielęgniarskim, pokoje te nie miały też przeszklonych drzwi – co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”,

¹⁶ W dniu przeprowadzenia oględzin na Oddziale Pediatrii było 21 pacjentów i 7 opiekunów.

¹⁷ Na oddziale były sale: 10-łóżkowa, 7-łóżkowa, 4-łóżkowa i dwie 2-łóżkowe.

¹⁸ Wszystkie 10 foteli rozkładanych pochodziło z darowizny Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (WOŚP) – wyposażenie to Szpital otrzymał w kwietniu 2019 r.

¹⁹ Po jednym dla kobiet i mężczyzn. Pomieszczeń higieniczno-sanitarnych nie było w salach chorych.

²⁰ Na oddziale było także dodatkowe pomieszczenie higieniczno-sanitarne oznaczone jako „dla personelu”.

- Oddział został objęty monitoringiem wizyjnym z bezpośrednim podglądem w dyżurce pielęgniarskiej,
- na Oddziale było czysto, meble, podłogi i ich połączenia ze ścianami były wykonane w sposób umożliwiający mycie i dezynfekcję (nie było widocznych uszkodzeń, trudnodostępnych zagłębień, itp.),
- opiekunom zapewniono możliwość korzystania z czajnika elektrycznego, lodówki, dodatkowych krzeseł i stolików. Nie było wyodrębnionego pomieszczenia o charakterze świetlicowym i nie dysponowano przestrzenią do jego zorganizowania. Udostępniano im też 24 zamykane na klucz szafki do przechowywania odzieży wierzchniej lub innych rzeczy.

Od 1 stycznia do 11 września Oddział liczył 40 łóżek. Wg p.o. Pielęgniarki Oddziałowej do końca sierpnia 2019 r. Oddział miał 11 sal 3-łóżkowych, trzy sale 2-łóżkowe, jedną salę 1-łóżkową. Dysponował 30 leżankami dla opiekunów, z których jednorazowo wykorzystywano maksymalnie 15. Na Oddziale było pomieszczenie socjalne przeznaczone dla opiekunów z lodówką, czajnikiem, mikrofalówką, stołami i krzesłami. Każdy z rodziców miał zamykaną na klucz szafkę do przechowania rzeczy osobistych. Opiekunowie na noc otrzymywali pościel do spania i korzystali z odrębnego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego. (akta kontroli str. 4-40, 139-143, 210-213)

W okresie objętym kontrolą na Oddziale nie wprowadzano ograniczeń w realizacji praw pacjenta do kontaktu osobistego lub dodatkowej opieki pielęgnacyjnej, w tym na podstawie art. 5 ustawy o prawach pacjenta. (akta kontroli str. 139-143)

W Szpitalu nie było innych pomieszczeń dla opiekunów, w tym o charakterze hotelowym (przebywali oni głównie na salach łóżkowych). Dyrektor wyjaśnił, że nie było prawnego obowiązku zapewnienia takich pomieszczeń, a Szpital nie miał wolnej przestrzeni do ich zorganizowania. (akta kontroli str. 4-40, 139-143)

1.3. Do końca grudnia 2012 r. Szpital złożył Wojewodzie Podlaskiemu *Program dostosowania pomieszczeń i urządzeń*²¹, o którym mowa w art. 207 w zw. z art. 22 ustawy o działalności leczniczej. Program był kilkakrotnie uaktualniany, a 28 grudnia 2016 r. Dyrektor zatwierdził i złożył Wojewodzie jego ostatnią wersję (określającą termin dostosowania na 31 grudnia 2017 r.). W dniu 5 stycznia 2017 r. program został pozytywnie zaopiniowany przez PPIS w Białymstoku.²² W programie stwierdzono, że w stosunku do wymogów obowiązującego wówczas rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 26 czerwca 2012 r. w sprawie szczegółowych wymagań jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą²³, na Oddziale Pediatrii brakowało m.in. izolatki oraz dezynfektora i wentylacji mechanicznej, sale na odcinku dzieci młodszych dostępne były bezpośrednio z korytarza (brak zespołów sal ze służą umywalkowo-fartuchową) zaś w salach trzyłóżkowych niemożliwe było ustawienie łóżek zapewniających dostęp do nich z trzech stron.

Przewidzianym sposobem usunięcia tych odstępstw była przebudowa Oddziału, jednak do końca 2017 r. jej nie rozpoczęto, w związku z czym Szpital wystąpił do PPIS w Białymstoku o wydanie opinii ws. wpływu niespełnienia wymagań na bezpieczeństwo pacjentów. PPIS postanowieniem z 16 stycznia 2018 r.²⁴ stwierdził, że „brak spełnienia przywołanych wymagań nie ma wpływu na bezpieczeństwo pacjentów”. Zaakceptował też wyjaśnienia Szpitala wskazujące na zaplanowaną na lata 2018-2019 kompleksową modernizację Oddziału. Rozpoczęła się ona w III kwartale 2019 r., a termin jej zakończenia zaplanowano na IV kwartał 2020 r. Dyrektor wyjaśnił, że przesunięcie terminów realizacji zadań z programu wynikało z utrzymującej się od lat trudnej sytuacji finansowej i problemów w pozyskaniu środków. W jego ocenie Oddział będzie spełniał standardy najprawdopodobniej od stycznia 2021 r. (akta kontroli str. 4-40, 139-144, 370-419, 424-426)

²¹ Dalej: program dostosowania.

²² Decyzja nr 6/D/NZ/17 z 5 stycznia 2017 r.

²³ Dz. U. z 2012 r. poz. 739. Dalej: rozporządzenie ws. pomieszczeń i urządzeń z 2012 r.

²⁴ Nr 2/P/2018 PPIS.

Szpital miał pozwolenie na użytkowanie budynku²⁵, w którym mieściła się od września 2019 r. tymczasowa siedziba Oddziału Pediatrii. Został też objęty kontrolą PPIS Białymstoku i uzyskał jego pozytywną opinię o zmianie sposobu użytkowania budynku z funkcji okulistyczno-laryngologicznej na rehabilitacyjną²⁶ – opinia nie przewidywała zaś zlokalizowania w budynku Oddziału Pediatrii. Z informacji uzyskanej od PPIS w Białymstoku wynika, że w latach 2019-2020 nie przeprowadzano kontroli tego Oddziału.

(akta kontroli str. 153-155, 359-369)

1.4. Na Oddziale Pediatrii zatrudnionych było 25 pielęgniarek. Na jedno łóżko przypadał jeden etat pielęgniarski, co odpowiadało wymogowi określonymu w poz. 36 załącznika nr 3 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego²⁷. Cztery zatrudnione pielęgniarki miały wymagane specjalizacje (wszystkie w dziedzinie pielęgniarstwa pediatrycznego). W dwóch miesiącach o największym obciążeniu na jedną pielęgniarkę przypadało: [1] na zmianie o największej obsadzie: od dwóch do czterech pacjentów w lutym 2019 r. i od jednego do czterech pacjentów w marcu 2019 r., [2] na zmianie o najmniejszej obsadzie: od trzech do siedmiu pacjentów w lutym 2019 r. i od dwóch do sześciu pacjentów w marcu 2019 r.

(akta kontroli str. 201-204, 423)

W związku z wejściem w życie rozporządzenia Ministra Zdrowia z 11 października 2018 r. zmieniającego rozporządzenie ws. świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego²⁸ nie zmniejszono liczby łóżek w Szpitalu, gdyż jak wyjaśnił Dyrektor wejście w życie ww. przepisów zbiegło się z rozpoczętą w Szpitalu modernizacją Oddziału Neurologicznego i część pielęgniarek z tego oddziału rozdysponowano na inne oddziały, a tym samym dostosowano się do obowiązujących przepisów.

(akta kontroli str. 139-144, 202-203)

Z informacji Przewodniczącej Zakładowej Organizacji Związkowej Ogólnopolskiego Związku Zawodowego Pielęgniarek i Położnych wynika, że pielęgniarki zatrudnione w Szpitalu nie były angażowane do zadań niepielęgniarskich, które mógł wykonać personel o niższych kwalifikacjach, np. do pracy w charakterze rejestratorek, sekretarek, salowych, itp. (nie odnotowano skarg w tym zakresie), natomiast „w związku z brakiem pielęgniarek/położnych występowało i nadal występuje zbytnie obciążenie pracą – na niektórych oddziałach nadal funkcjonują jednoosobowe obsady pielęgniarskie na dyżurach, w 2019 roku na wielu oddziałach występowały także płatne godziny nadliczbowe”. Na Oddziale Pediatrii nie zatrudniano opiekunów medycznych.

(akta kontroli str. 145-147, 202-203)

1.5. Na Oddziale Pediatrii w dniu oględzin²⁹ pacjenci umieszczeni byli na wszystkich salach łóżkowych: 10-, 7- i 4-łóżkowej (było w nich kolejno ośmiu, siedmiu i czterech pacjentów) oraz w dwóch salach 2-łóżkowych. Łóżek z pacjentami nie było na korytarzu. Na Oddziale było sześć parawanów umożliwiających doraźne oddzielenie pacjentów i odwiedzających. Nie było innych pomieszczeń do pobytu opiekunów z pacjentami. Szpital zadbał o poufność informacji o stanie zdrowia przy łóżkach chorych, natomiast na indywidualnych znakach identyfikacyjnych – opaskach pacjentów – zapisano ich imię i nazwisko, tj. dane umożliwiające identyfikację pacjentów – co opisano poniżej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Nie stwierdzono przypadków naruszania porządku, ciszy nocnej itp. Opiekunowie objęci badaniem kwestionariuszowym nie wskazali na przypadki naruszania tajemnicy informacji o stanie zdrowia, intymności i godności oraz porządku i bezpieczeństwa pobytu.

(akta kontroli str. 4-40)

²⁵ Decyzja Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Białymstoku NB.I.5121.1.44.2019.JK z 8 lipca 2019 r. o pozwoleniu na użytkowanie.

²⁶ Opinia nr 105/NZ/19 z 1 lipca 2019 r.

²⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 2295, ze zm. Dalej: rozporządzenie ws. świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego.

²⁸ Dz. U. z 2017 r. poz. 2012, ze zm.

²⁹ 26 listopada 2019 r.

1.6. W okresie objętym kontrolą do Szpitala nie wpływały skargi związane z warunkami pobytu opiekunów pacjentów na Oddziale Pediatrii, natomiast jedna z opiekunek w grudniu 2019 r. złożyła skargę na Szpital do Ministra Zdrowia. Poza uwagami dotyczącymi diagnostyki dziecka skarżąca wskazała m.in.: „rozumiem że jest to przejściowa sytuacja, ponieważ oddział dziecięcy jest w remoncie, ale mimo wszystko proszę powiedzieć czy to jest zgodne ze standardami, że na jednej sali jest 8 łóżek, a na drugiej 15? Czy to ludzkie, że ja matka, musiałam jak złodziej targać wieczorem swój leżak ogrodowy do spania i przed 6 rano wynosić? Bo miałam jeszcze krzesło do spania, takie plastikowe jak w poczekalni, bo przecież matki śpią na krzesła. A jak mi pozwolą przynieść leżak to inne zechcą?”. W odpowiedzi Dyrektor potwierdził, że Oddział jest w przebudowie (mieści się w zaadaptowanych pomieszczeniach innego oddziału i ma 10 łóżek dla matek, a większej liczby foteli ze względów lokalowych nie można pomieścić), zaś prace budowlane mają potrwać do końca 2020 r. Ponadto wg Dyrektora „rodzice są informowani o zaistniałej sytuacji przed przyjęciem dziecka”. Zasadność ww. skargi potwierdziła analiza warunków pobytu opiekunów, przedstawiona w punkcie 1.2. (akta kontroli str. 245-252)

Kontrole PPIS w Szpitalu przedstawiono w punkcie 1.3.³⁰ W latach 2019-2020 Szpital nie badał satysfakcji pacjenta (ani opiekuna) na Oddziale Pediatrii. (akta kontroli str. 4-40, 139-144, 153-155, 169-200, 359-419, 424-426)

1.7. Z przeprowadzonego 26 listopada 2019 r. badania kwestionariuszowego wynika, że Szpital zapewniał opiekę nad małoletnimi pacjentami niesamodzielnymi bez konieczności interweniowania opiekunów. Opiekunowie nie spotkali się z koniecznością wyręczenia personelu medycznego w wykonaniu czynności pielęgnacyjnych, a także w zapewnieniu pacjentom niezbędnych wyrobów medycznych, leków lub środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego. Respondenci (przebywający z pacjentami na Oddziale Pediatrii od czterech do pięciu dni) wskazywali na „dobrze” lub „bardzo dobrze” świadczoną opiekę, przy czym czterech (spośród pięciu) opiekunów wskazało potrzebę zmniejszenia liczby pacjentów na poszczególnych salach łóżkowych i na niezbędną poprawę doboru wiekowego pacjentów, a jeden opiekun dodatkowo wskazał potrzebę zorganizowania pomieszczenia socjalnego służącego do przygotowania posiłków (wg tej osoby posiłki były przez nią przygotowywane na sali łóżkowej). W latach 2019-2020 nie badano satysfakcji pacjenta (opiekuna) na tym Oddziale. Personel medyczny Szpitala nie świadczył pacjentom Oddziału Pediatrii usług z zakresu dodatkowej opieki pielęgnacyjnej. (akta kontroli str. 20-40, 169-200, 137-138)

1.8. Zgodnie z art. 35 ust. 4 w zw. z ust. 1 i art. 34 ust. 3 ustawy o prawach pacjenta Szpital nie obciążał opiekunów małoletnich pacjentów niesamodzielnymi kosztami pobytu opiekunów. Zdaniem Dyrektora stawka 15 zł, o którą od lipca 2019 r. występowano do NFZ jako zwrot kosztów całodobowego pobytu opiekuna, była wystarczająca.

W zasadach i obowiązkach pobytu opiekunów i odwiedzających Oddziału Pediatrii (omówionych szerzej w punkcie 1.1 niniejszego wystąpienia) nie zawarto informacji o nieponoszeniu opłat przez osoby sprawujące dodatkową opiekę pielęgnacyjną nad pacjentami małoletnimi, wymaganej od 3 lipca 2019 r., co opisano poniżej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. (akta kontroli str. 139-144, 215-240)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Na Oddziale Pediatrii nie zapewniono odpowiedniej liczby dodatkowych łóżek dla opiekunów przebywających w nim całodobowo, wbrew wymogowi cz. V ust. 8 załącznika nr 1 do rozporządzeń ws. pomieszczeń i urządzeń z 2012 r. i z 2019 r. W dniach największego obłożenia³¹ w Oddziale przebywało całodobowo od 12 do 15 opiekunów, w związku z czym dodatkowych łóżek nie miało od 17% do 34% opiekunów. Dysponowano wprawdzie wolnymi łózkami w magazynie szpitalnym, ale nie było dość miejsca by umieścić je w salach oddziału (jak wyjaśnił Dyrektor, opiekunom nie udostępniano też wolnych łóżek pacjentów). Ponadto opiekunom

³⁰ Innych kontroli zewnętrznych ani wewnętrznych oddziału nie przeprowadzono.

³¹ W dniach 13-16, 19 i 22-23 grudnia 2019 r.

pacjentów nie zapewniono określonego w cz. V ust. 10 załącznika nr 1 do powołanych rozporządzeń ws. pomieszczeń i urządzeń osobnego odrębnego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego (z natryskiem), czego wymagał Podlaski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Białymstoku³². Na Oddziale nie spełniono też innych wymogów rozporządzenia ws. pomieszczeń i urządzeń:

- brakowało izolatki, dezynfektora w brudowniku i wentylacji mechanicznej, a sale łóżkowe przeznaczone dla dzieci młodszych nie miały śluzy umywalkowo-fartuchowej, co było wymagane cz. V ust. 2-3 załącznika nr 1 do powołanych rozporządzeń,

Szpital zobowiązał się do wyeliminowania ww. braków w programie dostosowania do końca 2017 r., jednak ze względu na opóźnienia w modernizacji Oddziału nie zostało to dotąd wykonane,

- oba pomieszczenia higieniczno-sanitarne, z których korzystali opiekunowie i pacjenci, nie były przystosowane dla osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich – co naruszało wymogi części II pkt 4 załącznika nr 1 do ww. rozporządzeń,
- nie były wyodrębnione odcinki dla dzieci młodszych i starszych, a sale łóżkowe dzieci młodszych nie miały oddzielających je przeszklonych ścian i przeszklonych drzwi, nie było też przeszklonych ścian między tymi salami a punktem pielęgnarskim, wbrew wymogom cz. V ust. 1 i 5 załącznika nr 1 do ww. rozporządzeń,
- jedna (z pięciu) sala łóżkowa była przechodnia (prowadziła do innej sali łóżkowej) i nie miała umywalki z ciepłą i zimną wodą, dozownika z mydłem w płynie oraz pojemników z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte, co było wymagane § 15 i 24 przywołanych rozporządzeń,
- ustawienie ośmiu (z 25) łóżek pacjentów (w trzech salach łóżkowych) nie zapewniało swobodnego dostępu opiekunów do pacjentów – nie było bowiem dostępu z trzech stron (w tym dwóch dłuższych), co było wymagane § 18-19 tych rozporządzeń.

Dyrektor wyjaśnił, że *Oddział Pediatrii i Neurologii Dziecięcej posiada od września 2019 roku tymczasową siedzibę w budynku docelowo przeznaczonym na potrzeby oddziałów rehabilitacyjnych i niektóre rozwiązania są rozwiązaniami tymczasowymi (nie było możliwości spełnienia wskazanych braków). Jesteśmy tego świadomi, jednak staliśmy przed dylematem zamknięcia tego oddziału na czas kompleksowego remontu bądź zorganizowania rozwiązania tymczasowego niespełniającego wszystkich wymagań. Ze względów społecznych zdecydowaliśmy się na ostatecznie wybrane rozwiązanie. Najprawdopodobniej do końca 2020 roku oddział powróci do swojej stałej siedziby spełniającej po modernizacji wszelkie wymagane warunki pobytu zarówno pacjentów, jak i ich opiekunów.*

P.o. Pielęgniarki Oddziałowej wyjaśniła ponadto, że zastosowany na Oddziale „monitoring umożliwia ciągłą obserwację dzieci, sprawdza się i w praktyce zastępuje brakujące przeszklenia ścian pokoiów łóżkowych dzieci młodszych, ścian między pokojami i punktem pielęgnarskim oraz drzwi do pokoi łóżkowych”. NIK przyjmuje wyjaśnienie wskazując jednak, że obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości zastąpienia wymaganych przeszkleń takim monitoringiem.

(akta kontroli str. 4-19, 139-143, 210-213)

2. Pacjenci Oddziału Pediatrii na indywidualnych znakach identyfikacyjnych (opaskach) oprócz kodów kreskowych mieli też zapisane – na stronie zewnętrznej, widocznej dla osób postronnych – imię i nazwisko, co umożliwiło identyfikację pacjentów także osobom nieuprawnionym, a tym samym stanowiło naruszenie art. 36 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej. Dotyczyło to wszystkich pacjentów Oddziału w dniu oględzin

³² Osobne pomieszczenie higieniczno-sanitarne dla opiekunów było też wymagane w programie dostosowania pomieszczeń i urządzeń Szpitala z 2012 r. i zapewnione w poprzedniej siedzibie Oddziału Pediatrii.

(26 listopada 2019 r.). P.o.Pielęgniarki Oddziałowej wyjaśniła, że „wynikało to z dotychczas stosowanej praktyki w stosunku do pacjentów małoletnich i braku skarg ze strony obecnych (zarówno na Izbie Przyjęć, jak i w trakcie pobytu na oddziale) przy dzieciach rodziców bądź opiekunów. Konstrukcja ww. przepisu dopuszczała na zawarcie na opaskach informacji pozwalających na ustalenie imienia i nazwiska pacjenta, natomiast jeśli będzie takie zalecenie pokontrolne oznakowanie zostanie zmienione.” (akta kontroli str. 4-19)

NIK zauważyła, że powołany przepis wymaga, aby dane na znaku identyfikacyjnym były zapisane w sposób uniemożliwiający osobom nieuprawnionym identyfikację pacjenta m.in. w zakresie imienia i nazwiska.

3. W wywieszonych w lokalach Szpitala zasadach i obowiązkach pobytu opiekunów i odwiedzających nie ujęto informacji o opłatach za całodobowy pobyt opiekunów, w tym o niepobieraniu tych opłat od opiekunów pacjentów małoletnich lub z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, tj. uprawnieniu wynikającym z art. 35 ust. 4 ustawy o prawach pacjenta, znowelizowanym z dniem 3 lipca 2019 r. Udostępnienie informacji o opłatach (i zwolnieniach z ich pobierania) było wymagane przez art. 35 ust. 3 ww. ustawy. Dyrektor wyjaśnił, że informacja o nieponoszeniu kosztów pobytu osób sprawujących dodatkową opiekę pielęgnacyjną nad pacjentami małoletnimi i pacjentami z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności nie jest udostępniona na terenie placówki, w związku z tym iż Szpital nie pobiera takiej opłaty. O braku takiej opłaty opiekunowie informowani są ustnie podczas przyjmowania na Oddział. NIK wskazuje że wymóg ten byłby w pełni zrealizowany poprzez stałe udostępnienie (np. wywieszenie) tej informacji w lokalach Szpitala, bez konieczności kontaktowania się w tej sprawie z personelem.
(akta kontroli str. 139-144, 215-240)

OCENA CZĄSTKOWA

W Szpitalu w czasie największego obłożenia nie zapewniono warunków całodobowego pobytu w Oddziale Pediatrii opiekunów sprawujących dodatkową opiekę pielęgnacyjną nad dziećmi. Z naruszeniem przepisów rozporządzenia ws. pomieszczeń i urządzeń nie zapewniono też m.in. odrębnego pomieszczenia higieniczno-sanitarnego dla opiekunów, pomieszczenia higieniczno-sanitarnego przystosowanego dla osób niepełnosprawnych, przeszkleń ścian i drzwi umożliwiających obserwację dzieci młodszych, izolatki, odpowiedniej wentylacji i właściwego ustawienia części łóżek, a jedna z sal łóżkowych była przechodnia. Usterki były związane ze zlokalizowaniem Oddziału od września 2019 r. w siedzibie tymczasowej, która ma być użytkowana do końca 2020 r. W lokalach Szpitala nie udostępniono też informacji (na trwałym nośniku) o opłatach za pobyt opiekunów, w tym o nieponoszeniu tych opłat przez opiekunów pacjentów małoletnich i z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności (po 3 lipca 2019 r. opiekunów przebywających w Szpitalu całodobowo nie obciążano kosztami pobytu). Ponadto na Oddziale Pediatrii na opaskach pacjentów umieszczano ich imię i nazwisko, co umożliwiało identyfikację pacjentów przez osoby nieuprawnione. Zatrudniono natomiast odpowiednią liczbę wykwalifikowanych pielęgniarek, zapewniono porządek i bezpieczeństwo, a wyniki badania kwestionariuszowego NIK wskazują, iż opiekunowie nie musieli wyręczać w obowiązkach personelu medycznego lub interweniować ws. wykonywania czynności pielęgnacyjnych.

OBSZAR

2. Zapewnienie warunków pobytu opiekunom dorosłych pacjentów niesamodzielnych jako wypełnienie praw tych pacjentów do zapewnienia dodatkowej opieki pielęgnacyjnej

Opis stanu faktycznego

2.1. W okresie objętym kontrolą pacjentów dorosłych hospitalizowano na 17 oddziałach Szpitala³³. Na objętych badaniem: Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej wywieszono informację, że „wskazane godziny odwiedzin” to 15:00-20:00, zaś w Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym „zalecane godziny do godz. 19:00. Po godz. 19:00 drzwi

³³ W Szpitalu nie było oddziału psychiatrycznego ani zakaźnego.

będą zamykane”, co omówiono szerzej w punkcie 2.6. Godzin odwiedzin nie wyznaczono w Oddziale Wewnętrznym i Gastroenterologii.

Ustalono przez Dyrektora zasady pobytu opiekunów i odwiedzających zapewniały wypełnianie praw przewidzianych w art. 33-34 *ustawy o prawach pacjenta*. Kontakt i sprawowanie dodatkowej opieki pielęgnacyjnej przewidziano „po wcześniejszym uzgodnieniu jej zakresu z personelem medycznym oddziału”, zaś odwiedziny mogły „odbywać się codziennie, mając na względzie specyfikę trybu pracy oddziału”.

Ww. zasady dopuszczały możliwość ograniczenia odwiedzin dorosłych pacjentów zgodnie z art. 5 *ustawy o prawach pacjenta*, tj. ze względu na zagrożenie epidemiologiczne lub bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów, przy czym jak wyjaśnił Dyrektor ograniczenie odwiedzin wprowadzono tylko raz³⁴.

Dodatkowo regulamin odwiedzin uwzględniał m.in. nienaruszalność praw i bezpieczeństwa innych pacjentów, a także kwestie używania wyposażenia spoza Szpitala. Odwiedzających zobowiązano do stosowania się do poleceń personelu, „niemanipulowania przy aparaturze i urządzeniach medycznych, a także instalacjach elektrycznych, wentylacyjnych i grzewczych” oraz „nieprowadzenia głośnych rozmów”. Ponadto obowiązywał zakaz używania wyrobów tytoniowych, napojów alkoholowych i wprowadzania zwierząt, a także „wprowadzania przedmiotów, które zagrażały bezpieczeństwu lub utrudniały pobyt innym chorym”. Ww. informacja przewidywała, że odwiedzający powinni ograniczyć do minimum korzystanie z telefonów komórkowych, laptopów i innych urządzeń, a pacjentów nie mogły odwiedzać „osoby z infekcjami dróg oddechowych, chore zakaźnie oraz w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środków odurzających”.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 i 3 *ustawy o prawach pacjenta*, informacje o tych prawach i ww. zasady udostępniono w lokalach Szpitala – w miejscu ogólnodostępnym, tj. na tablicach ogłoszeniowych badanych oddziałów lub na stolikach w salach łóżkowych³⁵. Ponadto informację taką umieszczono na stronie internetowej Szpitala.

(akta kontroli str. 41-74, 139-144, 215-240)

W odniesieniu do oddziałów dla pacjentów dorosłych obowiązywała też procedura PP10 – *Sprawowanie opieki nad pacjentem przez rodzinę i osoby bliskie* – omówiona w punkcie 1.1 niniejszego wystąpienia.

2.2. W okresie objętym kontrolą opiekunowie (w tym osoby odwiedzające) przebywali na tych oddziałach w ciągu dnia (nie było pobytów całodobowych). W badanych oddziałach i w ZPO nie wprowadzano ograniczeń w realizacji praw pacjenta do kontaktu osobistego lub dodatkowej opieki pielęgnacyjnej, w tym na podstawie art. 5 *ustawy o prawach pacjenta*. W dwóch badanych oddziałach: Rehabilitacji Neurologicznej oraz Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii oraz w ZPO opiekunom i pacjentom³⁶ zapewniono następujące warunki pobytu:

- we wszystkich salach łóżkowych (łącznie 60) były krzesła lub taborety w liczbie co najmniej równej liczbie łóżek,
- w Oddziale Wewnętrznym i Gastroenterologii opiekunowie korzystali z pomieszczeń higieniczno-sanitarnych pacjentów znajdujących się na korytarzu, w Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej – z pomieszczenia bezpośrednio sąsiadującego z tym oddziałem, zaś w ZPO – z pomieszczeń wydzielonych dla opiekunów (jak wyjaśnili Dyrektor i pielęgniarki oddziałowe³⁷). Pomieszczenia te: 1] zapewniały możliwość nieskrępowanego skorzystania, bez ewentualności wtargnięcia innej osoby (była możliwość zamknięcia drzwi od środka), 2] posiadały odpowiednią wielkość (jednocześnie mógł w nich przebywać opiekun z pacjentem), 3] były wyposażone

³⁴ W styczniu 2019 r. na Oddziale Anestezjologii i Intensywnej Terapii.

³⁵ Zbadano Oddział Rehabilitacji Neurologicznej, Oddział Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii oraz Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy.

³⁶ W trakcie oględzin na Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej przebywało 24 pacjentów, na Oddziale Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii przebywało 41 pacjentów (na żadnym z oddziałów nie było osób odwiedzających), zaś w ZPO 68 pacjentów i pięciu odwiedzających.

³⁷ Kwestii tej nie dotyczyły regulacje wewnętrzne.

m.in. w dozowniki z mydłem w płynie, pojemniki z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte, 4] pozostawały w dobrym stanie technicznym i higienicznym (nie stwierdzono uszkodzeń ścian, armatury lub innych urządzeń), były przystosowane dla osób niepełnosprawnych. Ponadto 12 sal³⁸ miało własne łazienki (z m.in. miską ustępową, umywalką i natryskiem),

- wszystkie sale łóżkowe posiadały wymagane urządzenia higieniczne (umywalki z ciepłą i zimną wodą, dozowniki z mydłem w płynie, pojemniki z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte,
- w pomieszczeniach było czysto, meble, podłogi i ich połączenia ze ścianami były wykonane w sposób umożliwiający ich mycie i dezynfekcję (nie było widocznych uszkodzeń, trudnodostępnych zagłębień itp.),
- wszystkie sale łóżkowe (łącznie 60) były dostępne bezpośrednio z korytarzy i miały wymagane urządzenia higieniczne (umywalki z ciepłą i zimną wodą, dozowniki z mydłem w płynie, pojemniki z ręcznikami jednorazowymi i na ręczniki zużyte). Ponadto 12 (20%) sal miało własne łazienki pokojowe wyposażone m.in. w umywalkę, miskę ustępową i natrysk (w pozostałych 48 salach nie było takich łazienek),
- we wszystkich salach łóżkowych zapewniono odpowiedni dostęp do wszystkich łóżek pacjentów. W dniu oględzin łóżka dwóch pacjentów Oddziału Wewnętrznego i Gastroenterologii umieszczone były na korytarzu,
- oba badane oddziały objęto monitoringiem wizyjnym. Nie było go w ZPO, gdyż jak wyjaśnił Dyrektor jego siedziba została zmodernizowana jako jedna z pierwszych (ok. 10 lat temu) i monitoringu nie przewidziano,
- krzesła i stoliki dla odwiedzających znajdowały się też na korytarzach badanych oddziałów. ZPO utworzył dodatkowo dwa pomieszczenia do pobytu dziennego,
- w badanych pomieszczeniach było czysto, meble, podłogi i ich połączenia ze ścianami były wykonane w sposób umożliwiający ich mycie i dezynfekcję. Nie było widocznych uszkodzeń, trudnodostępnych zagłębień, itp.,
- pacjentom i opiekunom zapewniono także możliwość korzystania z wyznaczonych do tego celu lodówek i sprzętu do podgrzania posiłku / napoju (czajnika elektrycznego na Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej i kuchenki mikrofalowej w ZPO). Wg Z-cy Pielęgniarki Oddziałowej na Oddziale Wewnętrznym i Gastroenterologii: *„zdarza się, że pacjenci zwracają się z prośbą o skorzystanie z telefonu, czajnika elektrycznego bądź mikrofalówki do podgrzania ciepłego napoju – nie stwarzamy problemów w tym zakresie”*,
- opiekunom nie udostępniano miejsc do przechowywania odzieży wierzchniej lub innych przedmiotów przynoszonych z zewnątrz (wieszaków, zamykanych na klucz szafek, itp.).
(akta kontroli str. 41-134, 139-144, 215-240)

2.3. Kwestię programu dostosowania pomieszczeń i urządzeń Szpitala przedstawiono w punkcie 1.4 niniejszego wystąpienia. Jego ostatnia wersja (zatwierdzona w grudniu 2016 r. i pozytywnie zaopiniowana przez Inspekcję Sanitarną w styczniu 2017 r.) wskazywała na następujące braki i uchybienia w stosunku do wymogów obowiązującego wówczas rozporządzenia ws. pomieszczeń i urządzeń z 2012 r.:

- w pomieszczeniach Oddziału Rehabilitacji Neurologicznej – brak kabiny ustępowej dla niepełnosprawnych, dezynfektora i wentylacji mechanicznej, a w salach trzyłóżkowych niemożliwe było ustawienie łóżek zapewniające dostęp z trzech stron. Ponadto był to wówczas oddział przechodni,
  - w pomieszczeniach Oddziału Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii – brak dezynfektora i wentylacji mechanicznej.
- Przewidzianym sposobem usunięcia tych braków była przeniesienie tych oddziałów (do końca 2017 r.) do innego budynku.

³⁸ Sześć sal w Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej, cztery sale w Oddziale Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii oraz dwie w ZPO.

W związku z nieusunięciem do końca 2017 r. braków na tych oddziałach Szpital wystąpił do Inspekcji Sanitarnej o wydanie opinii w tej sprawie, a PPIŚ w Białymstoku postanowieniem z 16 stycznia 2018 r.³⁹ potwierdził, że „*brak spełnienia przywołanych wymagań nie ma wpływu na bezpieczeństwo pacjentów*”. Ponadto zaakceptowano wyjaśnienia dyrekcji Szpitala wskazujące na zaplanowaną na kolejne lata przebudowę tych budynków. Faktycznie zmiana lokalizacji Oddziału Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii na docelową i związane z tym wyeliminowanie ww. uchybień nastąpiło w grudniu 2018 r., zaś Oddziału Rehabilitacji Neurologicznej – w sierpniu 2019 r.

W wyniku ponownej kontroli Szpitala przeprowadzonej w październiku 2019 r. PPIŚ w Białymstoku nie stwierdził na obu ww. oddziałach odstępstw od wymogów *rozporządzenia ws. pomieszczeń i urządzeń*. Jednocześnie ustalił nieprawidłowości w ZPO polegające na niewłaściwym stanie sanitarno-higienicznym mebli w gabinecie zabiegowym (zalecono poprawę do końca 2019 r.) i trzech połamanych wózków pielęgnacyjnych (zalecono wyeliminowanie usterek do końca I poł. 2020 r.). Szpital niezwłocznie wymienił wózki, zaś przeprowadzone w trakcie kontroli NIK oględziny potwierdziły poprawę stanu sanitarno-higienicznego mebli w gabinecie zabiegowym ZPO.

(akta kontroli str. 41-134, 139-144, 354-358, 370-419)

2.4. W okresie objętym kontrolą:

- na Oddziale Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii zatrudniano 28-29 pielęgniarek, na jedno łóżko przypadało 0,69 etatu pielęgniarki – co odpowiadało normom określonym w poz. 14 i 19 załącznika nr 3 do rozporządzenia *ws. świadczeń gwarantowanych z zakresu leczenia szpitalnego*. Dziewięć pielęgniarek zatrudnionych na tym Oddziale miało wymagane specjalizacje (cztery z pielęgniarstwa zachowawczego, po dwie z pielęgniarstwa internistycznego i pediatrycznego oraz jedna z pielęgniarstwa chirurgicznego). Na podstawie analizy dwóch miesięcy o największym obciążeniu łóżek (styczeń i maj 2019 r.) ustalono, że na jedną pielęgniarkę przypadało: [1] na zmianie o największej obsadzie od czterech do dwunastu pacjentów w styczniu 2019 r. i od czterech do siedmiu pacjentów w maju 2019 r., [2] na zmianie o najmniejszej liczbie pielęgniarek od pięciu do piętnastu pacjentów w styczniu 2019 r. i od pięciu do dziewięciu pacjentów w maju 2019 r. Liczba łóżek nie uległa zmianie (42 szt.);
(akta kontroli str. 201-207, 421)
- na Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej zatrudniano 13-16 pielęgniarek (na łóżko przypadało 0,52-0,59 równoważnika etatu pielęgniarki), co odpowiadało wewnętrznym normom określonym na podstawie punktu 4b załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 6 listopada 2013 r. *w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu rehabilitacji leczniczej*⁴⁰ (zgodnie z tymi normami należało zatrudnić 13-16 pielęgniarek). Dziesięć pielęgniarek miało wymagane specjalizacje (pięć z pielęgniarstwa zachowawczego, po dwie z pielęgniarstwa pediatrycznego i opieki długoterminowej, jedna z pielęgniarstwa epidemiologicznego). W dwóch miesiącach o największym obciążeniu (sierpniu i wrześniu 2019 r.) na jedną pielęgniarkę przypadało: [1] na zmianie o największej obsadzie od trzech do siedmiu pacjentów w sierpniu 2019 r. i od trzech do sześciu pacjentów we wrześniu 2019 r., [2] na zmianie o najmniejszej liczbie pielęgniarek od czterech do 14 pacjentów w sierpniu 2019 r. i od pięciu do 10 pacjentów we wrześniu 2019 r. We wrześniu 2019 r. liczbę łóżek zwiększono z 25 do 27, co wg Dyrektora było związane ze zmianą siedziby Oddziału.
(akta kontroli str. 201-207, 422)
- w ZPO zatrudniano 18 pielęgniarek i 25 opiekunów medycznych (na łóżko przypadało 0,24 etatu pielęgniarki i 0,34 opiekunów). Zapewniono obsadę pielęgniarską zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 22 listopada 2013 r. *w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej*⁴¹. Dziesięć pielęgniarek miało wymagane specjalizacje (m.in. cztery

³⁹ Postanowienie nr 2/P/2018 PPIŚ w Białymstoku z 5 stycznia 2017 r.

⁴⁰ Dz. U. z 2018 r. poz. 465, ze zm.

⁴¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1658, ze zm.

z pielęgniarstwa zachowawczego i jedna z pielęgniarstwa geriatrycznego). W dwóch miesiącach o największym obłożeniu łóżek (styczeń i sierpień 2019 r.) na jedną osobę z tego personelu przypadło na zmianie o największej obsadzie w obu miesiącach czterech pacjentów, a na zmianie o najmniejszej obsadzie sześciu pacjentów. Liczba łóżek nie uległa zmianie (74 szt.). (akta kontroli str. 201-207, 420)

Pielęgniarki zatrudnione na oddziałach dla dorosłych nie były angażowane do zadań niepielęgnacyjnych – otrzymaną informację przedstawiono w punkcie 1.4.

(akta kontroli str. 145-147)

2.5. Pacjenci przebywali w salach 1-5 łóżkowych⁴². W badanych oddziałach i ZPO były kolejno 6, 10 i 4 parawany, umożliwiające doraźne oddzielenie poszczególnych pacjentów i odwiedzających na salach chorych. Na korytarzach badanych oddziałów były dodatkowe krzesła i stoliki. W ZPO utworzono dla opiekunów i pacjentów dwa pomieszczenia do pobytu dziennego.

Łóżka dwóch pacjentek Oddziału Wewnętrznego i Gastroenterologii w dniu oględzin umieszczone były na korytarzu. Z-ca Pielęgniarki Oddziałowej wyjaśniła, że umieszczono je na korytarzu „z zachowaniem intymności w postaci osłonięcia parawanami, ze względu na brak wolnych łóżek w pokojach damskich oraz realizowaną dezynfekcję jednej z sal łóżkowych i niezwłocznie zostaną umieszczone w salach łóżkowych po jej zakończeniu”.⁴³

Szpital zadbał o poufność informacji o stanie zdrowia pacjentów na badanych oddziałach, natomiast na opaskach przymocowanych do łóżek pacjentów ZPO zapisano imię i nazwisko pacjenta – co opisano poniżej w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Nie stwierdzono przypadków naruszania porządku, ciszy nocnej itp. (akta kontroli str. 41-134)

2.6. W okresie objętym kontrolą do Szpitala nie wpływały skargi związane z warunkami pobytu opiekunów na Oddziałach dla dorosłych ani ZPO. Natomiast jedna skarga od opiekunów pacjentów ZPO wpłynęła w maju 2019 r. do Rzecznika Praw Pacjenta w Warszawie. Dotyczyła ona m.in.: 1] „dostępu rodzin pacjentów do chorych bez wewnętrznych ograniczeń, w tym możliwości odwiedzin poza wyznaczonymi godzinami”. W jej uzasadnieniu wskazano, że wydawane przez Kierownika ZPO imienne upoważnienia do wejścia na teren ZPO po godz. 19:00 nie są respektowane przez personel – po tej godzinie drzwi są często zamknięte, a personel nie reaguje na żądanie wejścia lub zamyka drzwi przed przychodzącymi, 2] niewłaściwego stanu sanitarno-higienicznego pomieszczeń i utrzymania należytej higieny pacjentów, 3] spełniania norm zatrudnienia pielęgniarek oraz odpowiednich kwalifikacji, uprawnień i predyspozycji do wykonywania czynności przez opiekunów medycznych. W odpowiedzi Z-ca Dyrektora ds. Pielęgniarstwa wskazała m.in., że:

- zamykanie w ZPO drzwi wejściowych po godz. 19:00 podyktowane jest „koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa podopiecznym i personelowi, w sytuacjach ważnych wejście do Zakładu możliwe jest całą dobę”.

Dyrektor odnosząc się w toku kontroli NIK do ww. ustaleń wskazał zaś: „zdajemy sobie sprawę z obowiązujących przepisów prawa. Jednocześnie mamy problem z osobami bezdomnymi, które zwłaszcza w miesiącach zimowych wchodziły na ten obiekt traktując go niejako jako noclegownię. Stwarzało to duże problemy jeśli chodzi o bezpieczeństwo (większość personelu ZPO stanowią kobiety) i zachowanie właściwej higieny. Nie w pełni skuteczne były także interwencje na Policji w tych sprawach, ponieważ służba ta nie do końca chciała interweniować na obszarze Szpitala. Tym samym należało wprowadzić takie ograniczenia z jednoczesnym dopuszczeniem w indywidualnych przypadkach dostępu do pacjenta po godz. 19:00” i że osoby faktycznie zainteresowane mogły przebywać z bliskimi także później;

⁴² W Oddziale Wewnętrznym i Gastroenterologii pacjenci przebywali w: ośmiu salach 4-łóżkowych, dwóch salach 3-łóżkowych, jednej sali 2-łóżkowej i dwóch salach 1-łóżkowych. W Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej pacjenci przebywali w: pięciu salach 5-łóżkowych i jednej sali 2-łóżkowej. W ZPO pacjenci przebywali w: jednej sali 3-łóżkowej, 31 salach 2-łóżkowych i dziewięciu salach 1-łóżkowych.

⁴³ W Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej i ZPO pacjenci nie byli umieszczeni na korytarzu.

- warunki sanitarne zostały zatwierdzone przez właściwe organy (w tym Inspekcję Sanitarną), a stan techniczny budynku nie wymaga interwencji;
- obowiązki związane z higieną i karmieniem pacjentów spoczywają na opiekunach medycznych (zatrudnionych w ramach firmy zewnętrznej), w liczbie wystarczającej do realizacji czynności opiekuńczych, a ich praca (nadzorowana przez pielęgniarki) jest wysoko oceniana przez kierownictwo ZPO. Opieka pielęgniarska i lekarska zapewniona jest całodobowo, przy czym „nie ma odrębnych norm zatrudnienia pielęgniarek lub opiekunek medycznych, również NFZ nie wskazał takich norm”, a stosowane w praktyce wewnętrzne normy zatrudnienia obowiązują od trzech lat i zostały zweryfikowane przez NFZ. (akta kontroli str. 139-140, 253-272)

W związku z ww. skargą czynności kontrolne przeprowadzili:

- a) PPIS w Białymstoku⁴⁴ stwierdzając szereg uchybień w zakresie higieny i epidemiologii (m.in.: przeterminowane preparaty, niezdezynfekowane przybory toaletowe, brakujące wyposażenie w łazienkach pacjentów i wywieszzone w nich informacje o zakazie korzystania z natrysków), które wg dyrektora Szpitala niezwłocznie w całości wyeliminowano,
- b) Marszałek Województwa Podlaskiego⁴⁵, który zalecił m.in.: 1] dostosować do potrzeb normy zatrudnienia pielęgniarek w ZPO, 2] zwiększyć częstotliwość kontroli wewnętrznych i nadzoru w zakresie jakości świadczeń, 3] podjąć działania w celu niedopuszczenia do ponownego wystąpienia uchybień stwierdzonych przez Inspekcję Sanitarną. W odpowiedzi Dyrektor zadeklarował ponowne ustalenie norm zatrudnienia pielęgniarek we wcześniej ustalonym terminie (31 marca 2020 r.), zwiększenie kontroli i wzmocnienie zaleconego nadzoru wewnętrznego, comiesięczną weryfikację w zakresie higieny i epidemiologii przez Zespół Kontroli Zakażeń Szpitalnych. (akta kontroli str. 273-353)

Podczas oględzin NIK w ZPO przebywało 68 pacjentów i pięciu opiekunów (odwiedzających). Nie stwierdzono niewłaściwego stanu higieniczno-sanitarnego pomieszczeń, a w łazienkach nie było informacji o zakazie korzystania z natrysków. Na uchybienia w ww. zakresie nie wskazali też opiekunowie objęci badaniem kwestionariuszowym w ZPO (co omówiono szerzej w punkcie 2.7 niniejszego wystąpienia).

W badanych oddziałach dla dorosłych i ZPO nie przeprowadzono innych kontroli (zewnętrznych ani wewnętrznych) niż przedstawione w punkcie 2.5.

W latach 2019-2020 nie prowadzono badań satysfakcji pacjentów (ani opiekunów) w ZPO, zaś objęte takimi badaniami Oddziały: Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii oraz Rehabilitacji Neurologicznej uzyskały średnią ocenę 4,3 i 4,6 (w skali od 1 do 5, każdy oddział oceniało 40 pacjentów⁴⁶). (akta kontroli str. 41-91, 169-200)

2.7. Z przeprowadzonego 13 stycznia 2020 r. badania kwestionariuszowego wynika, że Szpital zapewniał opiekę nad pacjentami ZPO bez konieczności interweniowania opiekunów. Opiekunowie nie spotkali się z koniecznością wyręczania personelu medycznego w wykonaniu czynności pielęgnacyjnych, a także w zapewnieniu pacjentom niezbędnych wyrobów medycznych, leków lub środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego. Osoby objęte badaniem (odwiedzający) oceniali świadczoną opiekę „dobrze” lub „bardzo dobrze”.⁴⁷

W okresie objętym kontrolą personel medyczny Szpitala nie świadczył pacjentom obu badanych oddziałów i ZPO usług z zakresu dodatkowej opieki pielęgnacyjnej.

(akta kontroli str. 77-91, 137-138)

⁴⁴ W dniach 16-17 maja 2019 r.

⁴⁵ W dniach 29 maja – 5 czerwca 2019 r.

⁴⁶ Oddziały te badano kolejno w maju i listopadzie-grudniu 2019 r.

⁴⁷ W związku z brakiem odwiedzających w trakcie przeprowadzanych oględzin nie przeprowadzono badania kwestionariuszowego w Oddziale Rehabilitacji Neurologicznej oraz Oddziale Chorób Wewnętrznych i Gastroenterologii.

2.8. W związku z niezgłoszeniem się osób sprawujących całonocową dodatkową opiekę pielęgnacyjną nad pacjentami dorosłymi, Szpital nie pobierał opłat z tytułu kosztów ich pobytu. W Szpitalu nie udostępniono pacjentom oddziałów dla dorosłych i ich opiekunom w sposób stały (poprzez jej wywieszenie) informacji o wysokości opłat z tytułu dodatkowej opieki pielęgnacyjnej, w tym o nieponoszeniu opłat od osób sprawujących taką opiekę nad pacjentami z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, co opisano w obszarze 1 wystąpienia, w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.(akta kontroli str. 137-144, 215-240)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na tym, iż na indywidualnych znakach identyfikacyjnych pacjentów Zakładu Pielęgnacyjno-Opiekuńczego – opaskach przymocowanych do łóżek – zapisane było imię i nazwisko widoczne dla osób postronnych, co umożliwiałoby identyfikację pacjentów, także przez osoby nieuprawnione, a tym samym stanowiło naruszenie art. 36 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej. Dotyczyło to wszystkich pacjentów ZPO w dniu oględzin (13 stycznia 2020 r.). Pielęgniarka Koordynująca ZPO wyjaśniła, że „konstrukcja ww. przepisu dopuszczała na zawarcie na opaskach informacji pozwalających na ustalenie imienia i nazwiska pacjenta, natomiast jeśli będzie takie zalecenie pokontrolne oznakowanie zostanie zmienione.” NIK zauważa, że powołany przepis wymaga, aby dane na znaku identyfikacyjnym były zapisane w sposób uniemożliwiający osobom nieuprawnionym identyfikację pacjenta m.in. w zakresie imienia i nazwiska. (akta kontroli str. 41-76)

OCENA CZĄSTKOWA

W Szpitalu zapewniono odpowiednie warunki dziennego pobytu opiekunów pacjentów dorosłych (przy czym złożona skarga wskazuje, że wywieszona w ZPO informacja o braku możliwości odwiedzin po godz. 19:00 mogła ograniczać czas kontaktu osobistego z pacjentami). Obsada pielęgniarska na badanych oddziałach i w ZPO spełniała wymogi rozporządzeń Ministra Zdrowia⁴⁸, zadbano o porządek i bezpieczeństwo, a wyniki badania kwestionariuszowego NIK, brak innych skarg i pozytywne wyniki badania satysfakcji pacjentów wskazują, iż opiekunowie nie musieli wyręczać w obowiązkach tego personelu lub interweniować ws. wykonywania czynności pielęgnacyjnych. Nieprawidłowe było jednak nieudostępnienie (na trwałym nośniku) informacji o opłatach za pobyt opiekunów, w tym o nieponoszeniu tych opłat przez opiekunów pacjentów dorosłych z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności. Ponadto w ZPO na opaskach pacjentów umieszczano ich imię i nazwisko, co umożliwiałoby identyfikację pacjentów przez osoby nieuprawnione.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

1. Kontynuowanie działań w celu dostosowania Oddziału Pediatrii w zakładanym terminie do wymogów rozporządzenia ws. pomieszczeń i urządzeń z 2019 r.
2. Niezamieszczanie na znakach identyfikacyjnych informacji umożliwiających identyfikację pacjentów przez osoby nieuprawnione, tj. stosownie do wymogu art. 36 ust. 5 ustawy o działalności leczniczej.
3. Wywieszenie w lokalu Szpitala informacji o opłatach za pobyt opiekunów, w tym o niepobieraniu opłat dotyczących pacjentów małoletnich lub z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności – zgodnie z wymogiem art. 35 ust. 3 ustawy o prawach pacjenta.

⁴⁸ Przy czym po kontroli z 2019 r. Dyrektor zadeklarował ponowne ustalenie norm zatrudnienia do 31 marca 2020 r.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

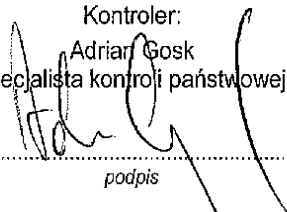
Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

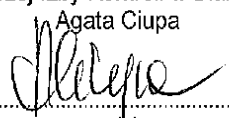
Białystok, 13 lutego 2020 r.

Kontroler:
Adrian Gosk
specjalista kontroli państwowej

.....
podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
Agata Ciupa

.....
podpis